

СТАНОВИЩЕ

по представените публикации от Банчо Банов за участие в конкурса за доцент по професионално направление 3.8 Икономика(публични финанси, държавен дълг) в Стопански факултет на СУ "Св. Климент Охридски", обявен в ДВ бр. 9/02.02.2016 г.

Общият преглед на представените от Банчо Банов публикации за участие в конкурса за доцент убеждава, че те са в областта на тематиката на конкурса - публични финанси и държавен дълг. Най-пълна представа за приносите на Банов в посочената област се добива от монографията му "Кризите и външните дългове. Българският външен дълг след 1990 г.", публикувана от Университетското издателство "Св. Климент Охридски" през 2016 г.

В посочената монография авторът е възприел един холистичен подход към изследваните проблеми - те се разглеждат както в национален, така и в глобален мащаб. Националният мащаб е представен в разглеждането на дълговите проблеми на САЩ и основно на България. Глобалният аспект е обвързан с процесите на последната световна криза. Този подход се допълва от широкообхватно историческо изследване на кризите. Анализите на автора се базират на достатъчно количество статистически данни. Особено интересни са анализите на най-важните теоретични школи интерпретиращи кризите. На тази основа авторът стига до интересни изводи отнасящи се до всички кризи. Визирайки няколко общи черти на кризите той ги групира в няколко групи. В тази връзка бих препоръчал на автора да използва широко разпространената в световната литература класификация на кризите според формата на тяхното разгръщане във времето. Имам в предвид известните "V shape", "W shape" и т.н. Този формализиран подход изисква статистически анализ на всяка отделна криза по линията на няколко показателя.

Монографията на Банов "Кризите на външните дългове" е пронизана от корелацията криза - външна задлъжнялост. По линията на тази корелация се проследяват фундаментални характеристики на кризите в различни страни в света. Трябва да се признае, че анализите в тази област са изчерпателни и задълбочени. Авторът разкрива редица общи черти на задлъжнелите в резултат на кризите страни. Но трябва да се отбележи, че задлъжняването на САЩ представлява "специален

случай" - то не е подчинено на същите причини, които предизвикват дълговете на другите страни. По-надолу ще си позволя един коментар на този специален случай, който авторът би могъл да отчете в по-нататъшните си изследвания.

Задлъжнялостта на САЩ произтича от специфичната роля на тази страна в създадената от Бретън-удското споразумение от 1944 г. нова световна парична система. Тази система наречена златно-доларов стандарт заменя златния стандарт. Още с възникването си тя е обременена от един вътрешен конфликт, който най-напред и най-добре е формулиран от англо-белкият икономист Роберт Трифин и затова наречен "парадокс на Трифин".

Като страна, чиято валута бе приета като основна резервна валута, Съединените щати бяха задължени да продават и купуват злато срещу долари на цена 35 долара за унция. При стартиране на системата САЩ държаха около три четвърти от запасите на световно монетарно злато. Останалите валути не бяха конвертируеми.

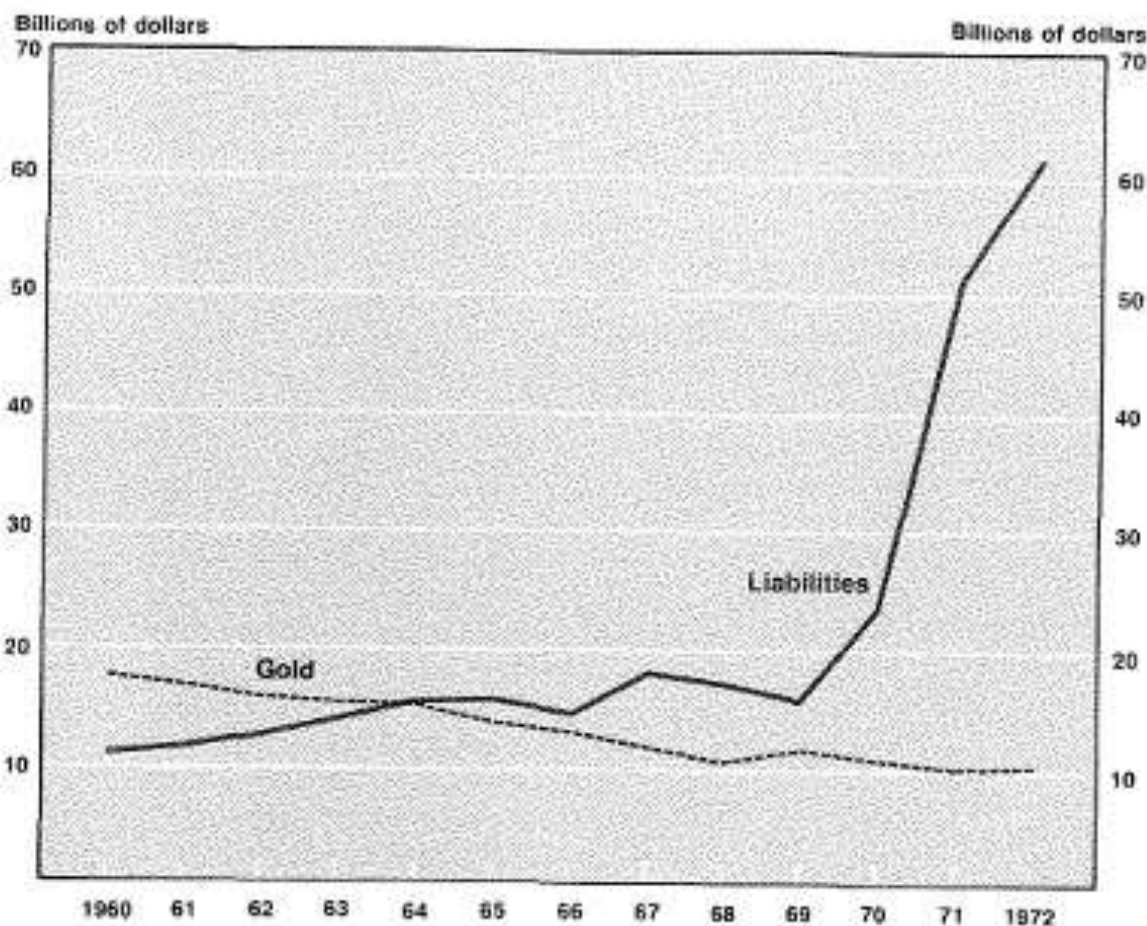
Но основният проблем по това време бе не дефицита по текущата сметка на САЩ. Проблемът бе, че излишъците по търговската и текущата сметка не бяха достатъчно големи да финансират нетните частни инвестиции зад граница, плюс военните разходи зад граница, разходите за пътуване в чужбина и чуждата помощ за чужди страни. За да се възстанови баланса САЩ трябваше или да продават злато или да натрупват доларови задължения към чужденците. Със спада на запасите от злато и нарастването на задълженията се увеличи загрижеността, че задълженията ще станат твърде големи по отношение на златните резерви за да се поддържа увереността, че цената на златото ще остане фиксирана.

По-общо казано, задължението на САЩ бе приспособяване на производството на долари с цел поддържане увереност в бъдещата конвертируемост на златото. Но тази част от споразумението бе една от ранните жертви. С нарастване на външните задължения бяха наложени ограничения на продажбите на злато на частни държатели, а също така се упражняваше натиск или убеждение за да се накарат банките и правителствата да се откажат от конвертиране на долари в злато.

Описаният по-горе проблем се илюстрира от графиката на **Фигура 1** озаглавена: Златните резерви на САЩ и задължения към чужди централни банки и правителства. Задълженията в долари растат, отначало постепенно, а след това по-бързо. Към 1964 г задълженията към централни банки са били равни на американските златни резерви, а към 1970 г са два пъти по-големи от резервите. От графиката ясно се вижда, че Бретан-удската система има сериозен дефект. Ако международната търговия и платежните дисбаланси растат с растежа на световния доход, тогава би имало растеж на търсенето на световни резерви. За известно време търсенето може да бъде посрещнато, както е ставало, чрез увеличение на количеството долари държани от чужденци и намаление на американския златен резерв. Към времето когато възстановяването от войната в чужбина стигна точката, когато ограниченията върху конвертируемостта биха могли да бъдат премахнати, Съединените щати губеха злато и натрупваха задължения с темпове които заплашваха дългосрочната стабилност на системата.

Дилемата или парадокса на Трифин е конфликт на икономически интереси, които възникват между краткосрочните национални и дългосрочните международни цели, когато националната валута играе ролята на световна резервна валута. Дилемата на избора между тези цели бе за първи път определена от белгийско-американския икономист Роберт Трифин. Той посочи, че страната чийто валута бидеи глобална резервна валута, която другите страни желаят да притежават, трябва да желае да снабдява света с екстра предлагане на своята валута за да задоволи световното търсене на резерви в чужда валута и така постигайки дефицит по търговския си баланс.

Използването на национална валута, т.е. американския долар, като глобална резервна валута води до напрежение между националната и глобалната парична политика. Това е отразено във фундаменталните дисбаланси в платежния баланс, специално текущата сметка: някои цели изискват в общо и цяло изтичане на долари извън САЩ, докато други изискват общо и цяло вливане на долари в САЩ.

По-голямата част от монографията на кандидата Банов е посветена на българския външен дълг след 1990 г. Авторът е реализирал едно мащабно и задълбочено изследване на проблема за българския външен дълг. Той се е справил със сложностите на този проблем на българската икономика. На основата на изобилен статистически материал Банов създава една научно обоснована картина на явлениято. Трябва да се отбележи, че този резултат се дължи и на факта, че Банов се занимава с този проблем в течение на много години. Още в докторската му дисертация проблема икономическа задлъжнялост заемаше основно място. Разглежданата тук монография е продължение на възприетата професионална ориентация, без при това да е допуснато дублиране.

Голяма част от представените от Банчо Банов публикации са доклади от национални и международни конференции, публикувани в авторитетни академични издания. Тематиката на тези публикации е в същата област, в която са представените от него монографии. Очевидно е, че те са трасирали пътя на автора към написването на монографиите.

Монографията "ПАРЛАМЕНТАРНА СИСТЕМА В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ. ПЪТИЩА ЗА ПОДОБРЯВАНЕТО ѝ", публикувана през

2014 г. е посветена на корелацията бюджетен процес - политически структури на законодателната власт. Авторът изследва тази релация в рамките на продължителен период, като подлага на анализ няколко бюджетни епизода. В резултат на това той прави няколко интересни предложения за усъвършенстване на политическите механизми на бюджетния процес в България.

На основата на внимателния анализ на представените от кандидата в конкурса Банчо Банов трудове смятам, че той е изпълнил изискванията на законодателството и нормативната уредба, регламентиращи израстването на академичния състав и затова ще гласувам с "да" за избирането му на длъжността доцент в Стопански факултет на СУ"Св. Климент Охридски".

19 май 2016 г.
София

Автор на становището:

доц. д-р Димитър Стефанов